

УДК 327.2+327.7+327.8+339.7–9+342.5

DOI https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.42

СТАН І РАМКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН Й СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІТИКУ, ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК

Смілевський Антон,

аспірант кафедри політології

Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0009-0003-3768-6739

У статті розглянуто тематику різновекторного впливу міжнародних відносин, організацій і акторів, зокрема у рамках світової економіки, на національні політичні процеси й урядування, в тому числі з погляду структуризації стану і рамок дослідження цього питання як базового у політичній економії. Це зроблено з огляду на перевірку припущення про те, що міжнародні (політичні, економічні, соціальні, інституційні, культурні) відносини впливають на свої гомологи на національному рівні, оскільки процеси на світовому економічному ринку позначаються на показниках розвитку національної економіки і так далі. Водночас структуровано і значно складніший й різновекторніший вплив міжнародних відносин, організацій та акторів в одному кластері на національні процеси в іншому кластері. Виявлено, що досліджуваний вплив може бути різним і його складно систематизувати та звести до спільного знаменника, адже він залежить як від різних системних чинників, так і від контексту й обставин. Водночас аргументовано, що вплив міжнародних відносин і світової економіки на національну політику неодмінно відбувається за посередництва та ролі політичних акторів й інститутів, які «мають значення» у динамічних процесах політичних змін і взаємодії «міжнародного» та «національного» рівнів. Інакше кажучи, в статті доведено, що вплив міжнародних відносин та світової економіки на національну політику і політичний розвиток (а також навпаки) фактично не можливий поза рамками політичних інститутів. Це відбувається навіть попри те, що сьогодні й досі не існує «великої теорії» політичних інститутів, але це загалом не применшує їхнього політичного й економічного значення на національному й наднаціональному рівні політики й урядування. Адже різні інститути по-різному виконують свою функцію посередництва міжнародних і національних процесів.

Ключові слова: міжнародні відносини, світова економіка, національна політика, інтернаціоналізація, інститути.

Smilevskyi Anton. The state of art and scope of the study of the influence of international relations and world economy on national politics, political institutions and political development

The article covers the issues of multi-vector influence of international relations, organizations and actors, in particular within the framework of the world economy, on national political processes and governance, in particular from the point of view of the structuring of the state of art and scope of the study of these issues as a basic ones in political economy. This is done with a view to verifying the assumption that international (political, economic, social, institutional, cultural) relations affect their counterparts at the national level, since the processes in the world economic market affect the indicators of the development of national economy and so on. At the same time, a significantly more complex and multi-vector influence of international relations, organizations and actors in one cluster on national processes in another cluster is also structured in the research. Given this, the author argues that the analyzed influence can be quite different and it is difficult to systematize and reduce it to a common denominator, since it depends on various systemic factors, as well as on the context and circumstances. At the same time, it is claimed that the influence of international relations and world economy on national politics necessarily occurs through the mediation and role of political actors and institutions that «matter» in the dynamic processes of political changes and the interaction of the «international» and «national» levels. In other words, the article proves that the influence of international relations and world economy on national politics and political development (and vice versa) is actually not possible outside the framework of political institutions. This is despite the fact that there is still no «grand theory» of political institutions today, but this generally does not diminish their political and economic importance at the national and supranational level of politics and governance. Since different institutions perform their function of mediating international and national processes in different ways.

Key words: international relations, world economy, national policy, internationalization, institutions.

Вступ. Міжнародні (політичні, економічні, соціальні, інституційні, культурні тощо) відносини безумовно впливають на свої гомологи на національному рівні і з цього приводу у вчених і практиків немає жодних заперечень, бо, приміром, процеси на світовому економічному ринку позначаються на показниках розвитку національної економіки і так далі. Тим не менше, значно складнішим та різновекторнішим є вплив міжнародних відносин, організацій та акторів в одному кластері на національні процеси в іншому

кластері. З огляду на це у дослідженні означену тематику буде деталізовано в контексті проблематики впливу міжнародних відносин та світової економіки на національну політику, політичні інститути та політичний розвиток. Зокрема, з погляду структуризації стану та рамок дослідження цього аналітичного питання як базового у рамках так званої політичної економії й одного з найважливіших компонентів у зіставленні «міжнародного» та «національного» в теорії і практиці.

Мета та завдання. Міжнародні відносини та світова економіка впливають на національну політику, політичні інститути і політичний розвиток по-різному і цей вплив у нашій статті запропоновано структурувати й систематизувати, що власне і є основним дослідницьким завданням. Узагальнено ми виходимо з того постулату, що різні форми міжнародних відносин та організацій (у тому числі міждержавні, міжорганізаційні та транснаціональні відносини й актори тощо) позначаються на національних і внутрішньодержавних процесах. Це особливо очевидно в рамках глобалізаційних і демократизаційних процесів, які відбуваються й інтенсифікуються у світі, а тому й урізноманітнюють форми впливу міжнародних відносин і світової економіки на національну політику та внутрішньодержавний політичний розвиток, адже урізноманітнюються і самі форми, теорії та емпіричні моделі міжнародних відносин. Відповідно, всі ці базові форми впливу міжнародних відносин і світової економіки на національну політику, політичні інститути й політичний розвиток у цій статті буде розглянуто, але передусім історіографічно та рамково (інколи у форматі «теза–антитеза»), а не емпірично, взаємодоповнювально та порівняльно.

Виклад основного матеріалу. Найважливіше дослідницьке питання стосується того, наскільки сильно міжнародні відносини і міжнародна система можуть впливати й урешті впливають на національні держави загалом. Так, одна група досліджень, представлена такими науковцями, як Д. Дрезнер та К. МакНамара [1], Д. Ендрюс [2], Т. Оатлі [3], Дж. Фріден та Р. Роговські [4], Ф. Церні [5] й інші, аргументує, що найбільший чи домінуючий вплив міжнародних відносин і світової економіки на національну політику, політичні інститути та загалом політичний розвиток держав як таких відбувається через неспинні і посилювані глобалізаційні процеси у світі, які змушують концентрувати увагу на важливості системних і внутрішніх чинників взаємозв'язку «економічного» та «політичного» на міжнародному і національному рівнях життя. Найцитованіша причина у тому, що окремі держави мають надто мало можливостей для політичного й економічного маневру, передусім враховуючи сильний міжнародний тиск і вплив, який підсумку із часом призвів до посилення взаємозалежності між державами і спричинив наближення міжнародних відносин до внутрішньої політики, процесів й інститутів держав. Як наслідок, дослідники [6, с. 156; 7] навіть наголошують, що сьогодні національні держави настільки глибоко переплетені у рамках системи міжнародних відносин та глобалізаційних процесів (а відтак і глобального економічного урядування), що вони фактично існують у складній системі чи мережі, яку неможливо розкласти на окремі складові – держави, з яких усе власне і починалось (в тому числі й міжнародна система).

На противагу, інша група вчених, зокрема Ч. Боїкс [8], Дж. Гарретт і П. Ланге [9; 10], Г. Кітчелт, П. Ланге, Г. Маркс і Дж. Стефенс [11], Л. Мослі [12; 13] тощо, доводять, що навіть на тлі інтенсивного розвитку сучасних міжнародних відносин, організацій та акторів, в тому числі й світових економічних ринків, у світі й досі (як і раніше) простежується «примат» національних держав, а тому і національних політик та економік або ж загалом внутрішньодержавних чинників політичного й економічного розвитку. Дещо м'якшої позиції дотримуються такі науковці, як А. Адсера і Ч. Боїкс (у своїх пізніших працях) [14; 15], Б. Бургун [16], Е. Віббелс [17], М. Кайсер [18], Н. Рудра [19] й інші, які констатують глибоку (навіть зростаючу) взаємодію внутрішньої (національної) та міжнародної політики, однак неодмінно вважають визначальними такі чинники, як рівень соціально-економічного розвитку чи тип політичного режиму тієї чи іншої країни тощо. Зокрема, деякі дослідники, в тому числі А. Адсера та Ч. Боїкс [20], Б. Айхенгрін та Д. Лебланг [21], Дж. Альквіст та Е. Віббелс [22], Г. Мілнер, К. Кубота і Б. Мукерджі [23; 24] та інші, передусім зосереджуються на зв'язку між демократією і глобалізацією, особливо в контексті міжнародної торгівлі і політичного впливу. Зокрема, Г. Мілнер та К. Кубота [25] зазначають, що посилення демократизації у менш розвинених країнах типово розширює можливості працівників у цих багатих на робочу силу політиях, тим самим обмежуючи спроможність власників капіталу використовувати політичну владу для встановлення протекціоністських бар'єрів. Цілком протилежної позиції дотримується Т. Оатлі [26], який вважає, що представлений вище висновок є «артефактом» неврахування інших взаємозв'язків між внутрішніми (національними) та системними (міжнародними) чинниками.

У цьому випадку окремої уваги та ремарки потребує з'ясування термінології, яка використовується в нашому дослідженні, зокрема категорій «внутрішні» (чи національні) та «системні» (чи міжнародні) чинники, які застосовуються як у теорії міжнародних відносин [27, с. 39], так і в політичній науці, особливо її інституційній методології. Примітно, що агентами у соціальному та політичному світі типово є люди чи організовані групи людей, зокрема уряди, які виокремлюються передусім у рамках комунікації

поміж собою [28, с. 40] та своєрідних мікрочинників, які зумовлюють ці комунікації [29, с. 8; 30–32]. Натомість агентами в міжнародних відносинах постають уряди, окремі особи або ж недержавні організації, такі як транснаціональні корпорації, групи інтересів, неурядові організації, міжнародні урядові організації тощо, які також конфігуруються у рамках комунікації та посередництва, однак передусім згідно з встановленими правилами й іншими макрочинниками [33–35]. Унаслідок цього це тим, що системи в соціальному та внутрішньополітичному житті є більш умовними та внутрішньо детермінованими, а в міжнародних відносинах – більш зовнішньо зумовленими, екзогенними чи безумовними [36; 37]. Це, приміром, одна з причин того, чому однополярність, біполярність або багатополарність міжнародних відносин сприймається як безумовна, адже вона змінюється дуже повільно [38; 39]. Враховуючи цю думку, деякі вчені наполягають, що ступінь, до якого держави та національні політики/економіки обмежені системними чи міжнародними силами й чинниками, (по-різному) залежить від контексту і поточної ситуації (а також від минулого й очікування майбутнього), тим паче, що (різний) вплив міжнародних відносин, організацій та акторів на національні держави зовсім не є константною [40].

У цьому виявляється своєрідний модеруючий/проміжний підхід, згідно із яким системні чинники (міжнародна система та міжнародні відносини) трансформують вплив внутрішніх/національних чинників на кінцевий результат чи, інакше кажучи, формують результат, змінюючи контекст, який вони встановлюють для індивідуальних дій окремих держав. Із цього слідує, що існує чимало умов, за яких внутрішні (національні) та системні (наднаціональні) чинники пом'якшують або підсилюють один одного (зокрема й унаслідок різного розуміння феномена самої системи на національному та міжнародному рівнях), про що очевидно із доробків таких вже загаданих вище дослідників, як А. Адсера та Ч. Боїкс [41; 42], Б. Бургун [43], Е. Віббелс [44], М. Кайсер [45], Н. Рудра [46] й інші. Доповнюється це і тим, що країни, які розвиваються, лімітовані й іншими/додатковими способами, ніж розвинені країни, або ж тим, що автократії стикаються з різними міжнародними впливами і тиском з боку демократій тощо [47]. Врешті, ситуація ускладнюється, як вказано вище, через глобалізаційні процеси, адже останні генерують складнішу реальність і складніші аналітичні моделі, які комбінуються більшою кількістю та ширшою мережею взаємозалежних станів, про що аргументують Т. Оатлі, К. Вінекофф, Е. Пеннок та С. Данзман [48; 49], Д. Дрезнер та К. МакНамара [50], Б. Коен [51] й інші. Врешті, цілком очевидно, що одні держави впливовіші за інші, оскільки так звані «великі» держави безумовно мають здатність суттєво впливати на систему і поведінку інших/«малих» держав, а відтак і самі менше залежать від впливу міжнародних відносин.

Разом із цим суперечки науковців з приводу впливу міжнародних відносин й світової економіки на національну політику, політичні інститути та політичний розвиток на цьому не завершуються, а натомість часто деталізуються на предмет опцій такого впливу [52], про що йтиметься нижче. Починаючи із 1960–1970-х років вчені переймаються питаннями того, як міжнародні економічні відносини впливають (інтернаціоналізують) не лише на економічні зв'язки між державами, а на національну політику та економіку, і навпаки. Це відображено у доробках таких науковців, як К. Волтц [53], К. Дотч і А. Екштейн [54], Р. Кеохейн і Дж. Най [55], Р. Купер [56; 57], Р. Росекранс та А. Стейн [58] й інші. Продовжено це в працях вчених, які зосередились на означенні впливу міжнародних відносин на національну політику й економіку у рамках суті і концепцій влади, зокрема авторства Д. Болдуїна [59], Р. Кеохейна і Дж. Ная [60], а також А. Хіршмана [61]. У підсумку в ранніх наукових працях констатовано, що наявна взаємозалежність між національним і міжнародним рівнями політики й економіки змінила саму природу світової політики, зокрема змінивши контекст і альтернативи, з якими стикаються держави як учасники міжнародних відносин. Разом з цим мало уваги було приділено впливу самих міжнародних відносин, організацій і акторів на національні політичні й економічні процеси в державах, а натомість їх трактували (у рамках теорії міжнародних відносин) як переважно екзогенні [62, с. 739].

Ситуацію почали виправляти дещо згодом, зокрема в 1980–1990-х роках, коли світ побачили перші наукові розвідки, присвячені питанням інтернаціоналізації внутрішньої політики й економіки як одного з оновлених фокусів уваги політичної економії. Однак вже наприкінці 1970-х років почала формуватись логіка, згідно із якою міжнародні сили вирішальним чином впливають на внутрішню політику, а, отже, і на зовнішню політику великих держав. Цим було започатковано дебати про те, що впливаючи на політичні інтереси і владу, міжнародні події можуть впливати на коаліції (в найширшому розумінні цього слова), які формуються у внутрішній політиці тієї чи іншої держави. Про це частково було зазначено в ідеях таких вчених, як П. Гуревич [63] і П. Катценштейн [64], хоч вони й характеризувались слабкими причинно-наслідковими зв'язками з погляду з'ясування реальних/емпіричних кореляцій між змінами на міжнародному рівні та у внутрішній політиці. Покращення ситуації відбулось лиш наприкінці 1980-х років,

зокрема в дослідженнях Р. Роговскі [65], який виділив кілька аргументів з приводу різноманітних впливів міжнародних економічних сил на внутрішню політику держав. Зокрема, дослідник чи не першим спробував довести і верифікувати позицію, що зміни у міжнародних торговельних потоках впливають на національні/державні політичні коаліції, адже вони змінюють віддачу від факторів виробництва. Якщо ж детальніше, то йшлося про те, що чинники, які визначають «перемоги» чи «втрати» від зовнішніх/міжнародних змін, утворюють і модифікують політичні коаліції, оскільки вони позначають і враховують основні соціополітичні поділи в державах. В емпіричному сенсі це може виявитись у тому, що національна політика не протиставляє працю капіталові за класовою ознакою чи місто сільській місцевості, а орієнтована на соціополітичний поділ, приміром, між виробниками торговельних і неторговельних товарів, експортними та імпорнтними конкуруючими секторами або міжнаціональними і національними компаніями [66]. Подібного висновку дотримується і П. Гуревич [67], який в ретроспективі довів, що впродовж останньої чверті ХІХ ст. «виробничі профілі» країн, які були визначені «вподобаннями суспільних акторів, сформованими ситуацією суб'єктів у міжнародній і внутрішній економіці», є допоміжними у поясненні торговельної політики цих країн.

Інакше кажучи, таким висновком було започатковано дискусію про те, чи зміни у торговельних потоках та конкурентоспроможності секторів можуть модифікувати національні переваги і відтак – внутрішню/національну політику й економіку тієї чи іншої держави. Зокрема, на початку 1990-х років Дж. Фріден помітив, що міжнародна відкритість може перенести політичні суперечки з приводу відсоткових ставок на валютні курси і тому зашкодити/уповільнити міжнародних трейдерів та інвесторів, які віддають перевагу стабільним обмінним курсам, проти виробників торговельних товарів для внутрішнього ринку, які можуть віддавати перевагу знеціненій валюті [68; 69]. Раніше Г. Мілнер констатувала, що різний ступінь залежності від експорту чи мультинаціоналізації виробництва компаніями може впливати на їхні переваги щодо регулювання міжнародних операцій, а, отже, і на національну політику й економіку [70]. Хоч у такому випадку політичні коаліції вибудовуються і модифікуються на основі не стільки спільних інтересів, скільки конвергенції інтересів компаній.

Частково іншу логіку впливу міжнародних відносин та світової економіки на національну політику, політичні інститути і політичний розвиток, зокрема крізь призму афектів різних рівнів інтеграції держав і компаній у світові ринки, виявили Д. Камерон і П. Катценштейн ще в 1970–1980-х роках. Зокрема, Д. Камерон [71] показав, що вплив міжнародної економіки протягом 1960–1970-х років був тісно пов'язаний із великим державним сектором, а П. Катценштейн обґрунтував корпоративні структури малих європейських держав як ті, що створені для забезпечення «інституційного механізму для мобілізації консенсусу, необхідного для того, щоби жити з витратами на швидкі економічні зміни» [72, с. 200], хоча і зазначив, що точна форма цих інститутів залежить від історичного досвіду тих чи інших конкретних держав.

Доповнилось це тим, що і самі країни реагують на міжнародні впливи доволі по-різному та залежно від різних чинників. Так, одні вчені, зокрема А. Алесіна, Н. Рубіні [73] та Дж. Альт [74], виявили, що реакція держав значною мірою залежить від партійного (лівого чи правого) складу урядових кабінетів, бо останні по-різному реагують на міжнародний економічний вплив і тиск. Відтак партійність урядів має значення, адже кожна партія має свою програму, яка приваблює різний електорат, а тому щоб виграти вибори або зберегти свої наявні посади, партії необхідно зберегти задоволеність своїх основних виборців і симпатиків. Це вписується в інституціональну теорію раціонального вибору, згідно з якою раціональна партійна модель економіки є потужним передвісником поведінки політиків й урядовців. У цій моделі урядові кабінети, контрольовані лівими партіями, після отримання ними влади розширюють економіку, а натомість контрольовані правими партіями – скорочують економіку. Однак в міру зростання впливу міжнародних процесів на національну економіку та політику ця залежність послаблюється, внаслідок чого країни, які сильно залежать від міжнародної торгівлі, зовсім не демонструють чи майже не демонструють доказів раціональних партійних макроекономічних циклів. Інші науковці, в тому числі М. Альварез, Дж. Гарретт і П. Ланге [75; 76], а також П. Курцер [77], доводять, що національна політика й економіка держав залежать від впливу міжнародних процесів, враховуючи параметри організації ринку праці і фінансових ринків. Тому успішна політика лівих або правих урядів залежить від сумісних соціальних констеляцій, бо: ліві уряди найкраще досягають успіху в тому випадку, коли робоча сила є сильною та централізовано організованою, а праві уряди спрацьовують найкраще тоді, коли робоча сила слабша та фрагментованіша. Нарешті, ще інші дослідники, зокрема П. Катценштейн [78], П. Холл [79], Е. Шонфілд [80; 81] й інші, виходить з позиції, що вплив міжнародного середовища на національну політику й економіку залежить передусім від відмінностей інститутів, а точніше від того факту, що «інститути важливі» з погляду економічної політики. Адже те, як країни реагують на зовнішній економічний тиск, залежить від того, чи політичні інститути цих країн є «сильними» і здатними ізоловати національних політичних акторів від

безпосереднього політичного тиску, або ж натомість «слабкими» і більш проникними для суспільно-політичних впливів. Крім того, країни з традиціями професійної бюрократії реагуватимуть інакше, ніж країни, у яких відсутні такі добре розвинені державно-бюрократичні інститути.

У підсумку Дж. Фріден і Р. Роговські [82] синтезують попередні наукові доробки, пов'язуючи взаємодію між змінами відносних цін у міжнародній економіці та специфікою активів внутрішніх акторів, з одного боку, зі змінами у внутрішніх політичних перевагах цих акторів і політичними коаліціями, які вони формують для просування цих переваг, з іншого боку. За аналогією або ще більш спеціалізовано, Дж. Гарретт і П. Ланге [83] зазначають, що саме такий напрям досліджень забезпечує використання коректного й економічного підходу до аналізу впливу наднаціональної інтеграції в міжнародній економіці на переваги і коаліційну поведінку національних гравців у державах. При цьому ці вчені окрему увагу (чого майже не було раніше) приділяють зв'язку між зміною переваг та результатами політичного процесу, в тому числі механізмам, за допомогою яких переваги і результати можуть бути пов'язані. Це забезпечується за рахунок використання методології та моделі «економічного плюралізму», в якій результати політики є прямою функцією політичного конфлікту, зумовленого вподобаннями різних акторів, зваженими на їхню ринкову владу і їхню схильність до колективних дій. Як наслідок, вченими недвозначно аргументовано, що результати змін у системі внутрішніх економічних переваг, викликаних міжнародним масштабом і міжнародними відносинами, будуть відображені в змінах політики й інституційних механізмів усередині кожної держави. Інакше кажучи, це означає, що ті актори, які розуміють, які економічні інтереси мають економічну силу та вплив, автоматично чи внаслідок цього знають і розуміють процеси з приводу отримання і здійснення влади й політики. Політичні інститути чи інститути загалом же у цьому випадку «мають значення», адже щонайменше використовуються задля пом'якшення провалів ринку, спричинених інформаційними потребами, проблемами зобов'язань, так званими «дилеммами в'язнів» чи зміною більшості, що очевидно з доробків класиків неінституціоналізму – К. Крейбіля [84], П. Мілгрона, Д. Норта та Б. Вейнгаста [85]. Тим паче, що, як зазначають К. Баун [86] та С. Лохманн [87], більше значення має те, як інститути функціонують чи які функції вони виконують, а не те, як вони були створені. Хоча й зворотної позиції дотримуються представники гілки історичного інституціоналізму, зокрема К. Телен та С. Стейнмо [88], котрі зазначають, що інститути незмінно переживають над сукупністю інтересів, які їх створюють, а тому вони створюють чи можуть створювати перешкоди для ринкових змін політичного процесу [89], але не можуть точно окреслити причинно-наслідкові механізми в основі інституційної інерції та її впливу на реальні політичні й економічні результати [90].

Продемонструвати це можна на підставі структурування впливу міжнародних відносин й світової економіки на поведінку національних урядів і політичних акторів. Цілком очевидно, що політичні лідери, які становлять урядові кабінети, мають чіткі цілі і переваги, які вони хотіли би досягнути в більшості випадків (від ідеологічних цілей до максимізації своїх переваг із приводу утримання влади). Однак найближча та основна раціональна мета всіх урядів полягає у тому, щоб зберегти свою владу – незалежно від того, чи це відбуватиметься через вибори, перевороти або революції. З погляду політичної економії це означає спроби як перерозподілити «багатство» на користь основних політичних груп в рамках уряду, так і керувати умовним суспільно-політичним «пирогом», який постійно розширюється [91–93]. Це змушує кабінети здійснювати «розподіл благ», внаслідок чого політичний порядок денний домінує над економічним. Інакше кажучи, це означає, що фактично кожний уряд переймається тим, як розподілити вигоди між тими групами, чия підтримка привела цей уряд до влади, навіть якщо це може мати значні втрати для макроекономічних показників [94]. Суто економічно і в довгостроковій перспективі це означає, що «неадаптовані» уряди й урядові стратегії змінюються, внаслідок чого політичні імперативи можуть суттєво відхилитись від своїх первинних обрисів і від очікуваної економічної ефективності. Це нашоує на думку, що сукупність суспільних уподобань і політичних коаліцій впливає на тиск розподілу й інтернаціональні макроекономічні обмеження, і навпаки.

Однак у цьому випадку посередницьку чи важливу роль в будь-якому випадку взаємодії «міжнародного» і «національного» відіграють саме інститути – політичні та соціально-економічні, – адже вони здатні долати проблеми колективних дій і тому сприяти колективним діям як у міжнародних відносинах, так і в національній політиці й економіці [95]. З цього слідує, що чим краще діють існуючі інститути за мінливих умов на глобальних ринках, тим більша свобода є в урядів проводити політику, яка сприятиме їхнім розподільчим інтересам – навіть всупереч зміні балансу суспільних уподобань у бік того чи іншого політичного питання та курсу. І навпаки, оскільки чим уряди ефективніші в забезпеченні інтересів розподілу, тим вони здатні більше і краще впливати на макроекономічні показники. Однак додатково на це впливає: тип

політичного режиму (демократичний чи недемократичний) і здатність опозиції тиснути на уряди [96] (більше демократії і впливу опозиції роблять політичні зміни швидшими та плавнішими); структура та логіка привілеювання груп підтримки урядів (якщо таких груп більше, то їхнє стимулювання урядів підтримувати політичні й економічні процеси теж сильніше); кількість вето-акторів у політичних системах (їхнє зростання зменшуватиме рівень реагування політики й інституційних змін на будь-які зміни в соціумі) [97]; рівень уповноваженості незалежних бюрократичних структур з приводу політичного процесу й урядування (чим він більший, тим менше на політику можуть впливати приватні й економічні інтереси, а тому й уряди менше здатні ефективно стимулювати економіку) [98].

Висновки. У підсумку доречно констатувати, що міжнародні відносини й світова економіка впливають на національну політику, політичні інститути та політичний розвиток, не кажучи вже про національну економіку. Однак цей вплив може бути доволі різним і його складно систематизувати та звести до спільного знаменника, адже він залежить від різних чинників, контексту й обставин. Відображено це в тому, що дослідники і практики не дають уніфікованих позицій та рекомендацій з приводу аналізованої тематики. Разом із цим очевидно, що вплив міжнародних відносин та світової економіки на національну політику неодмінно відбувається за посередництва ролі політичних акторів й інститутів, які «мають значення» у динамічних процесах політичних змін і взаємодії «міжнародного» та «національного». Унаслідок цього доведено, що вплив міжнародних відносин і світової економіки (інтернаціоналізації) на національну політику та політичний розвиток (а також навпаки) фактично неможливий поза рамками політичних інститутів. Навіть попри те, що сьогодні й досі не існує «великої теорії» політичних інститутів, бо це загалом не применшує їхнього значення, адже різні інститути по-різному виконують свою функцію посередництва міжнародних і національних процесів.

Література:

1. Drezner D., McNamara K. International Political Economy, Global Financial Orders and the 2008 Financial Crisis. *Perspectives on Politics*. 2013. Vol. 11. No. 1. P. 155–166.
2. Andrews D. Capital Mobility and State Autonomy: Toward a Structural Theory of International Monetary Relations. *International Studies Quarterly*. 1994. Vol. 38. No. 2. P. 193–218.
3. Oatley T. The Reductionist Gamble: Open Economy Politics in the Global Economy. *International Organization*. 2011. Vol. 65. No. 2. P. 311–341.
4. Frieden J., Rogowski R. The Impact of the International Economy on National Policies: An Analytical Overview / Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. New York : Cambridge University Press, 1996. P. 25–47.
5. Cerny P. Globalization and the Changing Logic of Collective Action. *International Organization*. 1995. Vol. 49. No. 4. P. 595–625.
6. Drezner D., McNamara K. International Political Economy, Global Financial Orders and the 2008 Financial Crisis. *Perspectives on Politics*. 2013. Vol. 11. No. 1. P. 155–166.
7. Oatley T. The Reductionist Gamble: Open Economy Politics in the Global Economy. *International Organization*. 2011. Vol. 65. No. 2. P. 311–341.
8. Boix C. *Political Parties, Growth and Equality: Conservative and Social Democratic Economic Strategies in the World Economy*. New York: Cambridge University Press, 1998.
9. Garrett G. *Partisan Politics in the Global Economy*. New York: Cambridge University Press, 1998.
10. Garrett G., Lange P. Internationalization, Institutions, and Political Change / Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. New York : Cambridge University Press, 1996. P. 48–76.
11. Kitschelt H., Lange P., Marks G., Stephens J. *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*. Cambridge : Cambridge University Press, 1999.
12. Mosley L. *Global Capital and National Governments*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003.
13. Mosley L. Room to Move: International Financial Markets and National Welfare States. *International Organization*. 2000. Vol. 54. No. 4. P. 737–773.
14. Adsera A., Boix C. Trade, Democracy, and the Size of the Public Sector: The Political Underpinnings of Openness. *International Organization*. 2002. Vol. 56. No. 2. P. 229–262.
15. Boix C. Democracy, Development, and the International System. *American Political Science Review*. 2011. Vol. 105. No. 4. P. 809–828.
16. Burgoon B. Globalization and Backlash: Polanyi's Revenge? *Review of International Political Economy*. 2009. Vol. 16. No. 2. P. 145–177.
17. Wibbels E. Dependency Revisited: International Markets, Business Cycles, and Social Spending in the Developing World. *International Organization*. 2006. Vol. 60. No. 2. P. 433–468.
18. Kayser M. How Domestic Is Domestic Politics? Globalization and Elections. *Annual Review of Political Science*. 2007. Vol. 10. No. 1. P. 341–362.
19. Rudra N. Globalization and the Strengthening of Democracy in the Developing World. *American Journal of Political Science*. 2005. Vol. 49. No. 4. P. 704–730.
20. Adsera A., Boix C. Trade, Democracy, and the Size of the Public Sector: The Political Underpinnings of Openness. *International Organization*. 2002. Vol. 56. No. 2. P. 229–262.
21. Eichengreen B., Leblang D. Democracy and Globalization. *Economics and Politics*. 2008. Vol. 20. No. 3. P. 289–334.

22. Ahlquist J., Wibbels E. Riding the Wave: World Trade and Factor-Based Models of Democratization. *American Journal of Political Science*. 2012. Vol. 56. No. 2. P. 447–464.
23. Milner H., Kubota K. Why the Move to Free Trade? Democracy and Trade Policy in the Developing Countries. *International Organization*. 2005. Vol. 59. No. 1. P. 107–143.
24. Milner H., Mukherjee B. Democratization and Economic Globalization. *Annual Review of Political Science*. 2009. Vol. 12. P. 163–181.
25. Milner H., Kubota K. Why the Move to Free Trade? Democracy and Trade Policy in the Developing Countries. *International Organization*. 2005. Vol. 59. No. 1. P. 107–143.
26. Oatley T. The Reductionist Gamble: Open Economy Politics in the Global Economy. *International Organization*. 2011. Vol. 65. No. 2. P. 311–341.
27. Waltz K. *Theory of International Politics*. Reading : Addison–Wesley, 1979.
28. Schelling T. *Micromotives and Macrobehavior*. Vol. 2. New York : Norton, 1978.
29. Hedstrom P. *Dissecting the Social: On the Principles of Analytical Sociology*. New York : Cambridge University Press, 2005.
30. Elster J. *Logic and Society: Contradictions and Possible Worlds*. New York : Wiley, 1978.
31. Elster J. *The Cement of Society: A Survey of Social Order*. Cambridge : Cambridge University Press, 1989.
32. Coleman J. *Individual Interests and Collective Action: Selected Essays*. New York : Cambridge University Press, 1986.
33. Finnemore M., Sikkink K. International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization*. 1998. Vol. 52. No. 4. P. 887–917.
34. Milner H. *Interests, Institutions, and Information*. Princeton : Princeton University Press, 1997.
35. Putnam R. Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games. *International Organization*. 1988. Vol. 42. No. 3. P. 427–460.
36. Jervis R. *System Effects: Complexity in Political and Social Life*. Princeton : Princeton University Press, 1997.
37. Waltz K. *Theory of International Politics*. Reading: Addison–Wesley, 1979.
38. Gourevitch P. The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics. *International Organization*. 1978. Vol. 32. No. 4. P. 881–912.
39. Moravcsik A. Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organization*. 1997. Vol. 51. No. 4. P. 513–553.
40. Chaudoin S., Milner H., Pang X. International Systems and Domestic Politics: Linking Complex Interactions with Empirical Models in International Relations. *International Organization*. 2015. Vol. Vol. 69. No. 2. P. 275–309.
41. Adsera A., Boix C. Trade, Democracy, and the Size of the Public Sector: The Political Underpinnings of Openness. *International Organization*. 2002. Vol. 56. No. 2. P. 229–262.
42. Boix C. Democracy, Development, and the International System. *American Political Science Review*. 2011. Vol. 105. No. 4. P. 809–828.
43. Burgoon B. Globalization and Backlash: Polanyi's Revenge?. *Review of International Political Economy*. 2009. Vol. 16. No. 2. P. 145–177.
44. Wibbels E. Dependency Revisited: International Markets, Business Cycles, and Social Spending in the Developing World. *International Organization*. 2006. Vol. 60. No. 2. P. 433–468.
45. Kayser M. How Domestic Is Domestic Politics? Globalization and Elections. *Annual Review of Political Science*. 2007. Vol. 10. No. 1. P. 341–362.
46. Rudra N. Globalization and the Strengthening of Democracy in the Developing World. *American Journal of Political Science*. 2005. Vol. 49. No. 4. P. 704–730.
47. Chaudoin S., Milner H., Pang X. International Systems and Domestic Politics: Linking Complex Interactions with Empirical Models in International Relations. *International Organization*. 2015. Vol. Vol. 69. No. 2. P. 275–309.
48. Oatley T. The Reductionist Gamble: Open Economy Politics in the Global Economy. *International Organization*. 2011. Vol. 65. No. 2. P. 311–341.
49. Oatley T., Winecoff K., Pennock A., Danzman S. The Political Economy of Global Finance: A Network Model. *Perspectives on Politics*. 2013. Vol. 11. No. 1. P. 133–153.
50. Drezner D., McNamara K. International Political Economy, Global Financial Orders and the 2008 Financial Crisis. *Perspectives on Politics*. 2013. Vol. 11. No. 1. P. 155–166.
51. Cohen B. *International Political Economy: An Intellectual History*. Princeton: Princeton University Press, 2008.
52. Milner H., Keohane R. Internationalization and Domestic Politics: An Introduction // Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. P. 3–24.
53. Waltz K. The Myth of National Interdependence / Kindleberger C. (ed.). *The International Corporation: A Symposium*. Cambridge : Massachusetts Institute of Technology Press, 1970.
54. Deutsch K., Eckstein A. National Industrialization and the Declining Share of the International Economic Sector, 1890–1959. *World Politics*. 1961. Vol. 13. No. 2. P. 267–299.
55. Keohane R., Nye J. *Transnational Relations and World Politics*. Cambridge : Harvard University Press, 1972.
56. Cooper R. Economic Interdependence and Foreign Policy in the Seventies. *World Politics*. 1972. Vol. 24. No. 2. P. 159–181.
57. Cooper R. *The Economics of Interdependence*. New York : McGraw–Hill for the Council on Foreign Relations, 1968.
58. Rosecrance R., Stein A. Interdependence: Myth or Reality? *World Politics*. 1975. Vol. 27. No. 1. P. 1–27.
59. Baldwin D. Interdependence and Power: A Conceptual Analysis. *International Organization*. 1980. Vol. 34. No. 4. P. 471–506.
60. Keohane R., Nye J. *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston : Little, Brown, 1977.

61. Hirschman A. *National Power and the Structure of Foreign Trade*. 2nd ed. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 1980.
62. Keohane R., Nye J. Power and Interdependence Revisited. *International Organization*. 1987. Vol. 41. No. 4. P. 725–753.
63. Gourevitch P. The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics. *International Organization*. 1978. Vol. 32. No. 4. P. 881–912.
64. Katzenstein P. *Between Power and Plenty: Foreign Economic Policies of Advanced Industrial Countries*. Madison : University of Wisconsin Press, 1978.
65. Rogowski R. *Commerce and Coalitions: How Trade Affects Domestic Political Alignments*. Princeton : Princeton University Press, 1989.
66. Milner H., Keohane R. Internationalization and Domestic Politics: An Introduction / Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. P. 3–24.
67. Gourevitch P. *Politics in Hard Times: Comparative Responses to International Economic Crises*. Ithaca : Cornell University Press, 1986.
68. Frieden J. *Debt, Development and Democracy: Modern Political Economy and Latin America, 1965–1985*. Princeton : Princeton University Press, 1991.
69. Frieden J. Invested Interests: The Politics of National Economic Policies in a World of Global Finance. *International Organization*. 1991. Vol. 45. No. 4. P. 425–451.
70. Milner H. *Resisting Protectionism: Global Industries and the Politics of International Trade*. Princeton : Princeton University Press, 1988.
71. Cameron D. The Expansion of the Public Economy: A Comparative Analysis. *American Political Science Review*. 1978. Vol. 72. No. 4. P. 1243–1261.
72. Katzenstein P. *Small States in World Markets: Industrial Policy in Europe*. Ithaca : Cornell University Press, 1985.
73. Alesina A., Roubini N. Political Cycles in OECD Economies. *Review of Economic Studies*. 1992. Vol. 59. No. 4. P. 663–668.
74. Alt J. Political Parties, World Demand, and Unemployment: Domestic and International Sources of Economic Activity. *American Political Science Review*. 1985. Vol. 79. No. 4. P. 1016–1040.
75. Alvarez M., Garrett G., Lange P. Government Partisanship, Labor Organization, and Macroeconomic Performance. *American Political Science Review*. 1991. Vol. 85. No. 2. P. 539–556.
76. Garrett G., Lange P. Performance in a Hostile World: Economic Growth in Capitalist Democracies, 1974–1980. *World Politics*. 1986. Vol. 38. No. 4. P. 517–545.
77. Kurzer P. Unemployment in Open Economies: The Impact of Trade, Finance and European Integration. *Comparative Political Studies*. 1991. Vol. 24. P. 3–30.
78. Katzenstein P. *Between Power and Plenty: Foreign Economic Policies of Advanced Industrial Countries*. Madison: University of Wisconsin Press, 1978.
79. Hall P. *Governing the Economy*. New York: Oxford University Press, 1986.
80. Shonfield A. *Modern Capitalism*. New York: Oxford University Press, 1965.
81. Zysman J. *Governments, Markets and Growth*. Ithaca: Cornell University Press, 1983.
82. Frieden J., Rogowski R. The Impact of the International Economy on National Policies: An Analytical Overview // Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. New York: Cambridge University Press, 1996. P. 25–47.
83. Garrett G., Lange P. Internationalization, Institutions, and Political Change // Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. New York: Cambridge University Press, 1996. P. 48–76.
84. Krehbiel K. *Information and Legislative Organization*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1991.
85. Milgrom P., North D., Weingast B. The Role of Institutions in the Revival of Trade: The Medieval Law Merchant, Private Judges, and the Champagne Fairs. *Economics and Politics*. 1990. Vol. 1. P. 1–23.
86. Bawn K. The Logic of Institutional Preferences: German Electoral Law as a Social Choice Outcome. *American Journal of Political Science*. 1993. Vol. 37. No. 4. P. 965–989.
87. Lohmann S. *Federalism and Central Bank Autonomy: Manuscript*. Los Angeles: University of California, 1995.
88. Thelen K., Steinmo S. Historical Institutionalism in Comparative Politics // Steinmo S., Thelen K., Longstreth F. (eds.). *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*. Cambridge University Press, 1992.
89. Goldstein J. *Ideas, Interests and American Trade Policy*. Ithaca: Cornell University Press, 1993.
90. Garrett G., Lange P. Internationalization, Institutions, and Political Change // Keohane R., Milner H. (eds.). *Internationalization and Domestic Politics*. New York: Cambridge University Press, 1996. P. 48–76.
91. Hibbs D. *The American Political Economy*. Cambridge: Harvard University Press, 1987.
92. Kramer G. Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896–1964. *American Political Science Review*. 1971. Vol. 65. P. 131–143.
93. Londregan J., Poole K. Poverty, the Coup Trap and the Seizure of Executive Power. *World Politics*. 1990. Vol. 42. P. 151–183.
94. Cox G., McCubbins M., Sullivan T. Policy Choice as an Electoral Investment. *Social Choice and Welfare*. 1984. Vol. 1. P. 231–234.
95. Olson M. *The Rise and Decline of Nations: Economic Growth, Stagflation, and Social Rigidities*. New Haven: Yale University Press, 1982.
96. Barro R. The Control of Politicians: An Economic Model. *Public Choice*. 1973. Vol. 14. No. 1. P. 19–42.
97. Tsebelis G. Decision Making in Political Systems. *British Journal of Political Science*. 1995. Vol. 25. No. 3. P. 289–325.
98. Moe T. The Politics of Structural Choice: Toward a Theory of Public Bureaucracy // Williamson O. (ed.). *Organization Theory: From Chester Barnard to the Present and Beyond*. New York: Oxford University Press, 1990.